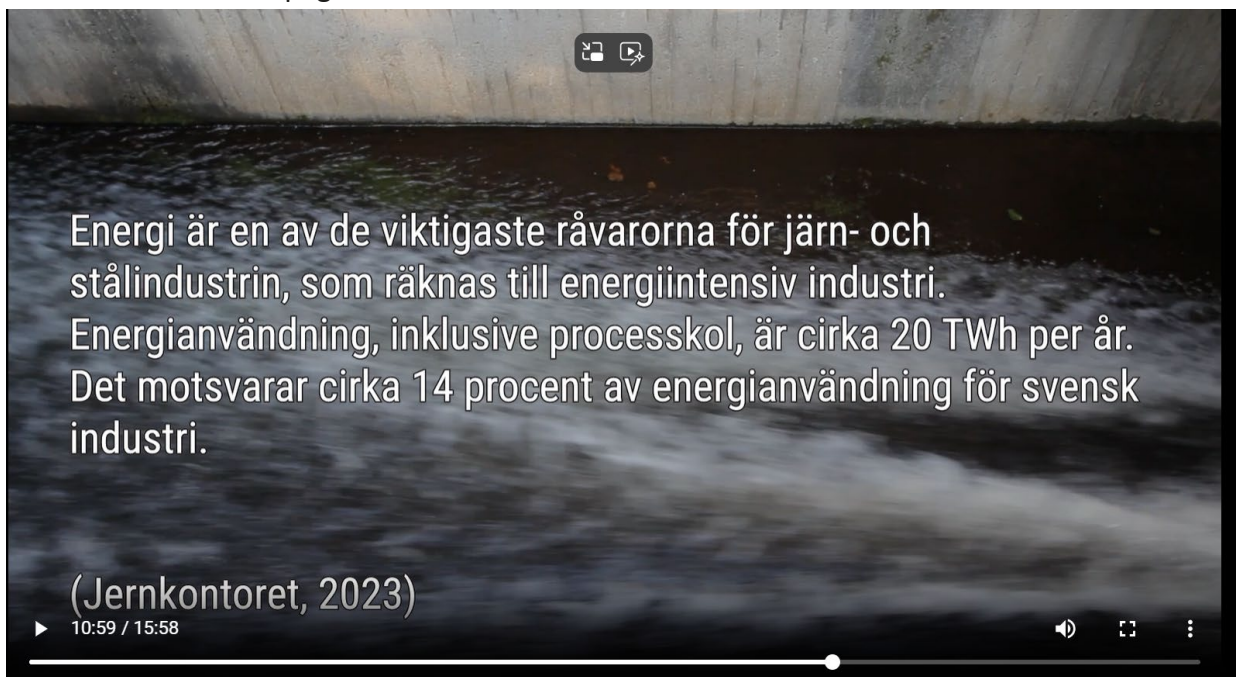

Livsner Karmansbo 2023–2024

Stillbilder ur film och pågående arbete av konstnären mirco nicol .

Innehåll

Inledning.....	6
Sammanfattning.....	6
Syfte - Ett tredelat initiativ	8
Parter och målgrupp.....	8
Bakgrund.....	10
Om Gestaltad livsmiljö	10
Varför just Karmansbo?	10
Karmansbo - Ett kulturellt kraftfält på landsbygden.....	12
Genomförande.....	15
Initiativets parter och process	15
Residensperioden i augusti 2024	16
Deltagare	17
Resultat.....	20
Sammanfattning av resultat.....	20
Utvärdering – närvaro och metod	21
Utvecklat resonemang om resultat	22
Hur kan resultaten användas vidare?	27
Slutord.....	29

Arbete under process med verket *Damn Dämme, World Tour* av konstnären Åsa Elzén.

Inledning

Bruksorten Karmansbo vid Hedströmmens strand i Skinnskattebergs kommun, Västmanland har tjänat som utgångspunkt för myndighetsgemensam dialog och samarbete kring politikområdet Gestaltad livsmiljö i Västmanland. Karmansbo och framför allt Hedströmmens möte med den kulturhistoriska bruksmiljön i Karmansbo, där det historiskt har framställts järn, identifierades som intressant utifrån att många av samtidens komplexa samhällsutmaningar här sammanfaller i en och samma plats. Initiativet utvecklades till en bred samverkan mellan myndigheter, näringsliv och civilsamhälle och lyfte bland annat frågan:

Hur kan gestaltande kompetens och konstnärliga processer bidra till plats- och samhällsutveckling – och det i linje med Gestaltad livsmiljö?

Rapporten sammanfattar en agil process initierad på tjänstemannanivå som genomfördes i bred samverkan och inom ordinarie respektive verksamhet. Den regionala verksamheten Resurscentrum konst Västmanland har förutom författat rapporten, processlett samverkan och operativt projektlett Livsnerv Karmansbo. Erfarenheterna av utvecklingsarbetet i Karmansbo har tagits vidare av olika parter också efter hösten 2024. Rapporten däremot, avgränsas tidsmässigt till perioden 2023-2024.

Sammanfattning

Livsnerv Karmansbo var en bred samverkan mellan myndigheter, näringsliv och civilsamhälle och ett utvecklingsarbete kring politikområdet Gestaltad livsmiljö i Västmanland.

Orten Karmansbo i Skinnskattebergs kommun vid Hedströmmens strand kom att bli en fallstudie för hur det lokalt men på en länsövergripande nivå går att arbeta med politikområdet. Initiativet utvecklades i en agil process på tjänstemannanivå och kom att innebära en så kallad residens, eller en arbetsvistelse som genomfördes i Karmansbo den 20 – 30 augusti 2024. Deltagarna i residenset bjöds in via en nordisk utlysning utifrån ambitionen att spegla politikområdets bredd och uppdragen hos de statliga ansvariga myndigheterna för politikområdet: Boverket, Riksantikvarieämbetet, Statens konstråd och ArkDes. Residenset utgick från livsmiljön i Karmansbo. Under tio dagar kom sju personer inom olika gestaltande områden som

bild- och formkonst, slöjd, film och arkitektur att bo och arbeta på plats i Karmansbo.

Arbetet på plats, som utgick från deltagarnas egna intressen i platsen, präglades av hög närvaro av arrangerande parter som var lika mycket avsändare som mottagare i arbetet. Initiativet tog fasta på två grundpelare för Gestaltad livsmiljö: den om bred samverkan och den att lyfta gestaltande kompetens som en resurs kopplad till plats- och samhällsutveckling.

Frågeställningar som tidigt identifierades av arrangerande parter var: Hur ser människans relation till vatten och Hedströmmen ut? Hur kan man gestalta och göra en frågeställning kring en plats begriplig? Vad finns det för unika berättelser i Karmansbo och hur kan de göras relevanta i en samtid och framtid? Hur kan olika intressen samsas på en plats? Och hur bör en miljö förvaltas och gestaltas utifrån ett helhetsperspektiv präglat av kvalitet och hållbarhet i linje med politikområdet för Gestaltad livsmiljö?

Residensdeltagarnas arbete på plats har sammanställts i ett myndighetsgemensamt arkivmaterial och går till viss del att ta del av som besökare i Karmansbo bruksmiljö. Augmented Reality-appen *Hubbla* tillgängliggör en del av materialet på särskilda GPS-positioner som man kan ta del av som besökare i Karmansbo.

I utvärderingar av Livsnerv Karmansbo har identifierats resultat som att:

- Initiativet har **lyft gestaltande kompetens** som en resurs kopplad till samhällsutveckling och **bred samverkan** har prövats - **helt i linje med politikområdet Gestaltad livsmiljö.**
- Initiativet har tydliggjort att **konstnärlig och gestaltande kompetens kan användas som en resurs för att hantera komplexa frågor eller i ett förändringsarbete.**
- Karmansbo har blivit **ett rikare besöksmål.** Fler berättelser och perspektiv på platsen finns att tillgå genom det arkivmaterial som finns tillgängliggjort på platsen. 6 nya så kallade "Hubblor" är tillgängliga genom AR-appen Hubbla och berättar om residensets arbete.
- **Kunskap och samsyn har stärkts.**
- **Kunskapen om vad ett kulturellt kraftfält som Karmansbo har stärkts** och att sådana platser ska beaktas i relation till samhällsplanering.

- **Tjänstepersonernas professionella relation till platsen har stärkts.** Förståelse för platsen och hur allt hänger ihop i en helhet har ökat. Det har varit rikt och roligt att få syn på komplexiteten.
- **Konstnärernas intresse** för platsen är väckt och har tagits vidare på olika sätt.
- **Nya behov** kopplade till utveckling av platsen har också identifierats.

Det finns också sekundära resultat som blev synliga inte minst på länsnivå, kopplade till regionens och länsstyrelsens olika uppdrag. Däribland att:

- **Organisatoriska och kunskapsmässiga glapp kopplade till samhällsutveckling** på länsövergripande nivå har i del har blivit synliga - det främst kopplat till länsstyrelsens och regionens olika uppdrag och verksamheter.
- **Samverkansforumet har skapat nya kontakter** och en större förståelse för varandras uppdrag (bland annat kopplat till Gestaltad livsmiljö). Det finns nu en ökad närhet till framtida kontakt i andra frågor eller situationer som kräver bred samverkan.

Syfte - Ett tredelat initiativ

Initiativet var i huvudsak tredelat och handlade om att *bidra till fysisk platsutveckling* i Karmansbo, om *kunskap och samsyn* samt *metodutveckling* kring hur breda forum för samverkan fortsatt skulle kunna bidra till utvecklingen av hållbara livsmiljöer i Västmanland i linje med politikområdet Gestaltad livsmiljö. I efterhand kan Livsnerv Karmansbo kanske bäst beskrivas ha skapat förutsättningar för en mer hållbar fysisk platsutveckling i Karmansbo men också i länet i stort.

Parter och målgrupp

Livsnerv Karmansbo arrangerades inom ramen för samverkan med Länsstyrelsen Västmanlands län -Enheten för samhällsplanering och kulturmiljö och Vattenvård och fiske, Vattenmyndigheten i norra Östersjöns vattendistrikt, projektet LIFE IP Rich Waters och GRIP on LIFE IP, Skinnskattebergs kommun, Mälarenergi Vattenkraft AB, Hembygdsföreningen Karmansbo Bruksmiljö, Ekomuseum Bergslagen, Västmanlands läns hemslöjdsförbund samt Region Västmanland genom verksamheterna Västmanlands läns museum, Resurscentrum Konst

Västmanland, Resurscentrum film Västmanland, enheten
Samhällsutveckling inom den regionala utvecklingsförvaltningen och
därutöver projektet Kulturella kraftfält på landsbygden (2022-2025), som
drevs av Region Örebro län i samarbete med Region Västmanland med stöd
av Kulturrådet. Initiativet har operativt process- och projektletts av den
regionala verksamheten Resurscentrum Konst Västmanland, som också har
sammanställt aktuell rapport. Den operativa projektledningen skedde i
nära samarbete med Skinnskattebergs kommun och Ekomuseum
Bergslagen som var lokal värd för residenset tillsammans med
hembygdsföreningen.

Primär målgrupp för initiativet har varit samverkande arrangerande parter,
inklusive residensdeltagare. Sekundär målgrupp har varit lokalsamhället
och besökare i Karmansbo och i förlängningen en bred allmänhet.

Bakgrund

Om Gestaltad livsmiljö

Politikområdet Gestaltad livsmiljö handlar om hur arkitektur, form, design, konst och kulturarv på olika sätt formar samhället och invånares vardag, och hur vår fysiska miljö och förhållningssättet till denna kan lösa och diskutera samhällets utmaningar och bidra till att bygga hållbara framtida livsmiljöer. Politikområdet utgör också en nationell arkitekturpolicy.

Politikområdet Gestaltad Livsmiljö antogs av Sveriges riksdag 2018 och är vägledande för samhällsplaneringen i Sverige. I propositionen (Prop. 2017/18:110) skrevs att *”Begreppet utgår från en helhetssyn på formandet av våra livsmiljöer, där arkitektur, form, design, konst och kulturmiljö är ett sammanhållet område med människan som utgångspunkt.”*

På statlig nivå har myndigheterna Boverket, Statens konstråd, Riksantikvarieämbetet och ArkDes ett övergripande ansvar för politikområdet. På regional nivå ansvarar Region Västmanland och Länsstyrelsen i Västmanlands län och på lokal nivå länets kommuner, här Skinnskattebergs kommun. Många berörs, såsom politiker och tjänstepersoner i offentlig förvaltning, näringslivet, vetenskapen, civilsamhället och enskilda invånare. Ett gemensamt ansvar och gestaltande är kärnan i politiken.

Varför just Karmansbo?

Varför blev just Karmansbo föremål för ett länsövergripande utvecklingsarbete kring Gestaltad livsmiljö? Orten Karmansbo har ungefär hundra invånare och ligger i Skinnskattebergs kommun mitt i Västmanland. Platsen har genom århundraden växt fram vid Hedströmmens forsande vatten. Här tämjdes vattnet för att driva smedjor, kvarnar och för att senare producera el. Under 1500-talet bildades ett smedjebruk som idag är byggnadsminne och en av landets mest bevarade och sammanhållna bruksmiljöer med herrgård, arbetarbostäder, smedja och brukskontor. De delar av bruksmiljön som utgör byggnadsminne ägs av Skinnskattebergs

kommun och drivs av hembygdsföreningen Karmansbo bruksmiljö är ett byggnadsminne och en del av Ekomuseum Bergslagen. Här finns en världsunik Lancashiresmedja där det fortfarande i dag går att framställa järn på traditionellt vis med hjälp av vattenkraften i Hedströmmen. År 2022 prisades Karmansbo bruksmiljö med det nationella priset *Årets arbetslivsmuseum*. Sommartid bedrivs ett café här och miljön är en mötesplats för samtidskultur där det arrangeras konserter, konstutställningar och andra evenemang.

Möjligheten till energiuttag från vattenmiljöer som i Karmansbo har inneburit ett tekniskt industrihistoriskt språng och bidragit till utveckling och välbefinnande. Vattnet har varit en förutsättning för Karmansbos, Sveriges och Europas samhällsutveckling – en utveckling som samtidigt skett på bekostnad av bland annat naturvärden i vattenmiljön. Människors kapacitet att använda kraft från vattnet har bidragit till framväxten av industrin och samhället. Välbefinnande har skapats på platsen samtidigt som ekosystemen under vattenytan har påverkats. Ekosystem som vi är beroende av och har ett ansvar att värna. Samtiden har också stora behov av energi och tar fortfarande kraft från vattnet i ett vattenkraftverk. Hedströmmen som forsar rakt igenom Karmansbo smedja har en artrikedom och en utrotningshotad flodpärlmussla som behöver få bättre livsvillkor, till exempel genom anläggande av en faunapassage. En faunapassage skulle i sin tur vara utmanande i relation till att Karmansbo bruksmiljö är byggnadsminne. Samtidigt kan klimatutmaningar som ökad dagvattenavrinning också på sikt hota kulturarvet.

Bredvid bruksmiljön i Karmansbo finns idag ett modernt vattenkraftverk i drift av Mälarenergi AB. Här finns också naturreservatet Holmen och direkt nedströms ligger Hedströmmens naturreservat där ett fåtal av den utrotningshotade flodpärlmusslan, som är en indikator för artrikedom i vattnets djurliv fortfarande finns kvar. De dämmen som finns här och möjliggör kraft till smedjan och producerar el men är också ett hot mot natur- och vattenmiljön. 2020 tog regeringen beslut om prövningsgrupper och tidsplan för omprövningar av svensk vattenkraft genom den Nationella planen för omprövning av vattenkraften – NAP. En prövning som nu är aktuell i Karmansbo. Lagkraven och växande behov av dagvattenavrinning på grund av klimatförändringar kan ställa krav på fysiska förändringar av miljön i Karmansbo. Här finns alltså utmanande målkonflikter kopplade till kultur- och naturmiljöfrågor.

Karmansbo är ett besöksmål avseende naturupplevelser och friluftsliv samtidigt som bruksmiljön är en kulturell mötesplats för samtidskultur. Hembygdsföreningen Karmansbo bruksmiljö gör ett ovärderligt ideellt arbete lokalt. En fråga som onekligen väcks här är vad som skulle hända med vårt gemensamma kulturarv utan föreningens viktiga arbete. Samtidigt har föreningen liksom flertalet föreningar i Sverige en hög medelålder och står inför utmaningar i fråga om förnygring. I dialog med kommun och region har föreningen framfört önskemål om hjälp med utmaningarna.

Andra frågor som väcks i relation till en plats som Karmansbo är till exempel: Hur kan en plats som Karmansbo bäst förvaltas och utvecklas till att möta olika och ibland motstridiga intressen som natur- och kulturmiljöintressen? Hur kan myndigheter, näringsliv och civilsamhälle samverka för att utveckla platser som Karmansbo in i en framtid?

Sammantaget sammanfaller många av samtidens komplexa samhällsutmaningar i en och samma plats i just Karmansbo.

Karmansbo - Ett kulturellt kraftfält på landsbygden

Karmansbo präglas av generella utmaningar kopplade till landsbygdsfrågor, demografi, tillgänglighet och till exempel få offentliga nyinvesteringar. Genom projektet *Kulturella kraftfält på landsbygden* (2022-2025) som drevs av Region Örebro län i samarbete med Region Västmanland med stöd av Kulturrådet kartlades Karmansbo och 9 andra platser i de båda länen som Kulturella kraftfält på landsbygden. Förutom att de finns på landsbygd, uppfyller platserna tre gemensamma kriterier:

- Kulturlivet är unikt och sticker ut på olika sätt.
- Lokalt engagemang spelar en viktig roll för kulturlivet på platsen.
- Det kulturella innehållet på platsen är en besöksanledning.

Projektet syftade till att synliggöra kulturen som motor i lokal och regional utveckling för näringar framför allt utanför kulturens fält, till exempel att ett Kulturellt kraftfält på landsbygden bör tas i beaktande kopplat till frågor om till exempel kollektivtrafik, bredband och besöksnäring. Begreppet ett

Kulturellt kraftfält på landsbygden har bidragit till att etablera platserna, både lokalt och regionalt.

Stella d'Ailly, arbete i process; en hand i gips håller i en flodpärlmussla.

Genomförande

Initiativets parter och process

Livsnerv Karmansbo skedde parallellt i samband med att Region Västmanland år 2023 tog initiativ till en myndighetsgemensam samverkan kring Gestaltad livsmiljö. I ett stafettliknande arrangemang påbörjades en länsövergripande dialog kring hur regionen, länsstyrelse och kommuner, var och en för sig respektive gemensamt, kunde arbeta och samarbeta kring politikområdet. Forumet som etablerades år 2023 träffas därefter några gånger per år.

I samband med att Region Västmanland genom Resurscentrum konst Västmanland och Vattenmyndigheten i norra Östersjöns vattendistrikt samt Länsstyrelsen i Västmanlands län påbörjade en dialog kring hur respektive organisation var och en för sig och gemensamt tar sig an det nationella politikområdet, togs initiativet till att titta på frågan utifrån en specifik plats i länet. Karmansbo identifierades som intressant utifrån att både Vattenmyndigheten, länsstyrelsen, regionen och kommunen redan hade pågående projekt här, samt att många av samtidens komplexa samhällsutmaningar bedömdes sammanfalla i just Karmansbo. Den breda samverkan som låg till grund för residenset, påbörjades redan sommaren 2023, då myndigheterna möttes med sina olika intressen i platsen. Initiativet kom därefter att utvecklas och styras bland annat utifrån möjligheterna som gavs inom ramen för projektet *Kulturella kraftfält på landsbygden* (2022–2025). Med projektets finansiering som grund kunde initiativet skalas upp genom samfinansiering från de olika samverkande parterna.

Platsens intressenter identifierades inledningsvis. Under ledning av Resurscentrum konst Västmanland formulerades en styrgrupp, en operativ arbetsgrupp, styrgruppsmöten och löpande, månatliga informationsmöten. Därutöver kallades parter till olika forum och dialogträffar utifrån behov. Det fördes till exempel dialog med Hembygdsföreningen via föreningens ordinarie medlemsmöten.

Styrgruppen bestod av representanter från: Länsstyrelsen i Västmanland genom Enheten för samhällsplanering och kulturmiljö samt Vattenvård och fiske, Vattenmyndigheten i norra Östersjöns vattendistrikt, Region Västmanland genom Resurscentrum konst Västmanland och Skinnskattebergs kommun genom Kultur- och fritidschef.

Tjänstepersoner som medverkade i styrgruppen var:

Resurscentrum konst Västmanland, Region Västmanland -
Anna Wignell, Kulturutvecklare bild och form med samordnande uppdrag
kring gestaltad Livsmiljö, Region Västmanland.
Jenny Berntsson, Utvecklingsledare Resurscentrum konst Västmanland

Birgitta Lövestedt, Kultur- och fritidschef Skinnskattebergs kommun

Vattenmyndigheten i norra Östersjöns vattendistrikt -
David Liderfelt, Vattensamordnare, Vattenmyndigheten
Jonas Berglind, Temasamordnare LIFE IP Rich Waters

Enheten för samhällsplanering och kulturmiljö, Länsstyrelsen Västmanlands
län -

Elin Fredelin Dalman, Avdelningen för människa och samhälle, med
samordnande uppdrag kring gestaltad livsmiljö
Isa Lindqvist, Byggnadsantikvarie, Avdelningen för människa och samhälle

Gunilla Alm, Limnolog/Vattenvårdshandläggare, Enheten för vattenvård
och fiske, Länsstyrelsen Västmanlands län

En operativ arbetsgrupp formades av Skinnskattebergs kommun,
Resurscentrum konst Västmanland, Ekomuseum Bergslagen och
Hembygdsföreningen Karmansbo bruksmiljö
Residenset utlystes genom en nordisk utlysning våren 2024. Av 76 sökande
valdes 7 deltagare ut som representerade olika gestaltande discipliner som
bild- och formkonst, slöjd, film och arkitektur. Bredden formulerades
utifrån ambitionen att spegla myndighetsuppdragen kring Gestaltad
livsmiljö på statlig nivå. Trots ett stort och mycket kompetent intresse var
det svårt att via utlysningen attrahera kompetens inom kulturmiljövård.
Däremot beaktades urvalet deltagare utifrån samma breda perspektiv.

Residensperioden i augusti 2024

Under tio dagar i augusti kom residensets deltagare att bo och arbeta på
plats i Karmansbo. Deltagarna introducerades initialt till politikområdet
'gestaltad livsmiljö' och till platsen Karmansbo och Hedströmmens
vattenavrinningsområde genom olika presentationer av alla arrangerande
parter. Olika perspektiv som natur-, kultur- och vattenmiljövärden, eller
hur miljön i övrigt nyttjas belystes genom programmet på plats. Deltagarna

fick därefter i uppdrag att utifrån nyvunnen kunskap och sina egna professioner utveckla projekt, idéer och berättelser kopplade till platsen.

Residensperioden präglades av ett digert program med arrangerade utflykter i närområdet och Hedströmmens vattenavrinningsområde där det också gjordes stopp vid platser av kulturhistoriskt eller samtidskonstintresse.

Det enda kravet på deltagarna var, förutom att vara närvarande, att producera ett arkivmaterial och ett digitalt material till en så kallad *Hubbla* och en Augmented Reality-app, som tillgängliggörs besökare i Karmansbo bruksmiljö också efter residensets avslutande. Arkivmaterialet och *Hubblorna* samlar idéer och skisser till verk. Det här gestaltade arbetet lyfte diskussioner om bland annat vattenflöden, dämmen, flodpärlmusslans och fiskarnas liv i strömmen, klimatförändringar, kolets roll, och det hårda kroppsarbetet som historiskt varit en förutsättning när brukets drift. Det gestaltade arbetet bidrar till en djupare förståelse för platsens utmaningar och men också dess potential.

Under residensperioden besökte olika tjänstepersoner också utanför kulturens område Karmansbo i syfte att förstå och se exempel på vad ett Kulturellt kraftfält på landsbygden är och kan bidra till. Tjänstepersoner representerande områden som turism, näringsliv och kollektivtrafik från Skinnskattebergs kommun, Region Västmanland och Örebro län tillika Telemark Fylkeskommune i Norge gjorde besök. Därutöver arrangerades nätverksträffar för olika lokala organisationer i syfte att knyta ihop Karmansbo med närliggande Kulturella kraftfält på landsbygden som till exempel orten Uttersberg.

Deltagare

Nedan presenteras deltagarna i residenset.

Stella d'Ailly

Stella d'Ailly är bildkonstnär och curator och intresserar sig för samhälls- och utvecklingsfrågor kopplat till stad och land. Hennes konstnärliga praktik rör sig i korsningen mellan konst och samhällsfrågor där hon med hjälp av konsten och konstnärer låter komplexa dimensioner av en plats gestaltas. Stella d'Ailly är nyinflyttad i trakten Karmansbo, där den över 20

år nationellt etablerade verksamheten Mossutställningar tar plats i skogen i Tomasbo.

Helena Bratt

Helena Bratt är slöjdare, konstnär och kulturmålare och rör sig fritt mellan olika konstformer. Hon gräver ofta djupt in i platsers historia och samtid och intresserar sig för brännpunkter där kulturhistoria korsas med nutida regelverk, ekonomiska förutsättningar och frågor kring biologisk mångfald.

Åsa Elzén

Åsa Elzén är bildkonstnär och arbetar tvärdisciplinärt med installation, text, textil, video, performance och deltagandeprocesser. Hon har ett särskilt intresse för vatten, skog, queer-feministisk och "mer-än-mänsklig" historieskrivning. Åsa Elzén har dessutom länge intresserat sig för Västmanlands forsande vatten och vad som färdas där igenom.

Erika Hallström Erika Hallström är filmskapare och arbetar med rörlig bild, ljud, workshops och samtal där hon utforskar platser utifrån individuella, generationsövergripande, kommunala och regionala perspektiv. Genom att lyssna in historier utforskar hon vår samtid, system och normer och hittar berättelser värda att återberättas till fler.

Klara Isling och Klara Fahrman – duon Allemannsmöbler

Klara Isling är landskapsarkitekt och möbelsnickare som arbetar tillsammans med möbeldesignern och slöjdläraren Klara Fahrman i duon Allemannsmöbler. De arbetar ofta platsspecifikt med både material och tematik, i både gamla och nya hantverkstekniker. Duon engagerar gärna människor från platsen där de arbetar och låter den gemensamma kunskapen bli en del av gestaltungsprocessen.

mirko nikolić

mirko nikolić är bildkonstnär och tvärdisciplinär forskare som arbetar utifrån platsens förutsättningar i förhållande till historia där han ofta lyfter frågeställningar kring utvinning av naturresurser och vilka ekonomiska och sociala effekter som skapas som följd. mirko nikolić arbetar tvärdisciplinärt med performance, skrift, ljud och foto eller video.

Resultat

Sammanfattning av resultat

Livsnerv Karmansbo kan sammanfattas i två huvudsakliga resultat:

1. **Ny gestaltad kunskap om Karmansbo.** Residenset har bidragit till ny, gestaltad kunskap om Karmansbo, och i förlängningen har det inneburit nya lärdomar om platsen bland annat hos arrangörerna.

Deltagarnas arbete och residensets resultat presenterades under residensperiodens sista dag på plats i Karmansbo. Vid tillfället fanns en god närvaro, inte bara av samverkande parter, utan i dess förlängning också tjänstepersoner från andra discipliner än de direkt berörda; som näringsliv, teknisk förvaltning och turism. Lokal historia och kulturarv har gjorts levande och relevant i en samtid. Karmansbo har blivit ett rikare besöksmål genom att delar av residensets resultat finns tillgängligt på plats i Karmansbo för en allmänhet att ta del av genom Augmented Reality-appen *Hubbla*. Därutöver finns ett mer uttömmande arkivmaterial av residensdeltagarnas olika arbeten bevarat för samverkande parter att nyttja i fortsatt utvecklingsarbete, inte minst lokalt i Karmansbo.

2. **Processuella resultat hos arrangerande parter.** De processuella resultaten som Livsnerv Karmansbo har utvecklat består framför allt av tre delar:
 - **Ökad kunskap och samsyn** kring politikområdet Gestaltad livsmiljö i kombination med hanteringen av platser och områden med höga natur- och kulturvärden, framför allt inom de offentliga förvaltningarna länsstyrelse, region och kommun. Initiativet har fungerat som fallstudie för att förstå vad politikområdet är men också för att öka förståelsen för respektive samverkande parts roll och ansvar kopplat till 'Gestaltad livsmiljö'.

- **Metodutveckling** kring hur arbete med Gestaltad livsmiljö kan gå till i praktiken. Ett brett samverkansforum mellan myndigheter, näringsliv och civilsamhälle har prövats. Olika kompetenser och ibland motstridiga intressen som kan föreligga på en plats har försökt mötas.
- **Platsutveckling** i Karmansbo. Initiativet har konkret arbetat med platsen Karmansbo och genererat gestaltade idéer till konstverk och möbler ett rikt arkivmaterial som finns för alla samverkande parter att ta del av. Sex nya *Hubblor* som berättar om residensets resultat har utarbetats av residensets deltagare och finns att ta del av som besökare i Karmansbo bruksmiljö, varigenom besöksmålet har berikats. Vidare har idéer kring framtida fysisk platsutveckling växt fram, både hos residensets deltagare och också hos samverkande parter - idéer som det finns avsikt att fördjupa och gå vidare med.

Utvärdering – närvaro och metod

Resultatet av Livsnerv Karmansbo baserar sig på en sammanfattning av dialogmöten och två enkätundersökningar som gjordes hösten 2024:

1. Enkätundersökning och dialogmöten med residensets deltagare
2. Enkätundersökning och dialogmöten med samverkande parter

Under efterföljande tre möten med samverkande parter diskuterades resultatet av samverkan och enkätsvaren. I den processen fanns samtliga parter representerade och närvarande, men dock inte i alla delar. Region Västmanland representerades främst av Resurscentrum Konst Västmanland och bara i del på enstaka möten av läns museet och Resurscentrum film Västmanland. Samhällsutveckling på Region Västmanland närvarade inte. Mälarenergi Vattenkraft AB svarade inte på utvärderingsenkäten och deltog inte i de efterföljande dialogmötena. Dock har de senare hörts genom direktdialog med Resurscentrum Konst Västmanland.

I residensdeltagarnas utvärdering gick att utläsa att residenset var uppskattat så som det arrangerades. Särskilt lyftes intresset för Karmansbo,

betydelsen av att de var flera som samtidigt arbetade på platsen och att konsten fick ta sådan plats med uppmärksamhet från de närvarande arrangörerna. Härigenom upplevdes den gestaltande och konstnärliga kompetensen eka in kommun, region och länsstyrelse och hos andra av arrangerande parter.

Ett särskilt dialogmöte hölls när Resurscentrum konst Västmanland, Skinnskattebergs kommun och Ekomuseum Bergslagen besökte ett styrelsemöte med Hembygdsföreningen Karmansbo bruksmiljö. Där framkom att residenset genomförts utan större notis av merparten av styrelsen. De medlemmar i styrelsen som var närvarande under residensets genomförande tyckte dock att det varit lyckat. I sammanhanget är det värt att nämna de olika intressen som föreligger lokalt. Hembygdsföreningens intressen kopplat till platsen handlar framför allt om verksamheten i smedjan till exempel att man vill bevara smedjans funktion och få dit fler smeder, eventuellt, nu med den nya kunskapen om residens, genom rediensverksamhet. Andra intressen kopplats till platsen är önskemål om en toalett, att jämföra med den baja-maja som finns idag.

Hembygdsföreningen har i övrigt uttryckt lite eller inget intresse för frågan om Gestaltad livsmiljö, vilket förvisso inte är konstigt då politikområdet framför allt är en förvaltningspolitisk fråga. I sammanhanget är det också värt att nämna att Resurscentrum konst Västmanland och Ekomuseum Bergslagen informerat på ett medlemsmöte inför residensets genomförande. Därtill har informationsmöten varit öppna för alla intressenter och hållits online löpande under hela 2024. Här har alla parter varit flitigt närvarande utom hembygdsföreningen, som bara varit med ibland. En slutsats kan dras att hembygdsföreningen borde kunna ha involverats på ett annat sätt från start och att ännu fler dialogmöten hade varit att föredra.

Tjänstemannarepresentationen har varit god i samband med utvärdering. Både kommun, region och länsstyrelse har varit aktiva i efterföljande dialog och utvärdering av initiativet.

Utvecklat resonemang om resultat

Det är framför allt de processuella resultaten hos arrangerande parter som kräver ett mer utvecklat resonemang.

Resultat kopplade till kunskap och samsyn:

- Kunskapen om vad ett Kulturellt kraftfält på landsbygden som Karmansbo är har stärkts och initiativet har tydliggjort att det ska beaktas i samhällsplanering.
- Ur ett tjänstemannaperspektiv har den professionella (och personliga) relationen till platsen stärkts, och förståelsen för platsens komplexitet har ökat.
- Initiativet har möjliggjort möten och nya kopplingar mellan olika professioner som har intresse av platsen och synliggjort fler samverkansmöjligheter. Det har bidragit till större kunskap om platsens komplexitet. Initiativet har även belyst nödvändigheten av diskussioner om natur- och kulturvärden och el-produktion på plats; en diskussion som gett återverkningar utanför den primära samverkansgruppen, in i kommun och civilsamhälle. Här finns en förväntan från civilsamhället och kommun att Länsstyrelsen, kommunen samt Mälarenergi och Vattenkraft AB möter upp i dessa frågor.

Resultat kopplade till metodutveckling

- Initiativet har i linje med politikområdet Gestaltad livsmiljö stärkt flernivåsamverkan mellan myndigheter, näringsliv och civilsamhälle, tillika verkat tvärkompetensmässigt och tvärsektoriellt. Samverkansforum har prövats vilket har bidragit till nya kontakter och en större förståelse för tjänstepersoners och myndigheters olika uppdrag, bland annat kopplat till Gestaltad livsmiljö. Det finns nu en ökad närhet till framtida kontakt i andra frågor som kan kräva bred samverkan.
- Initiativet har tydliggjort att konstnärlig och gestaltande kompetens kan användas som en resurs för att hantera komplexa frågor eller i ett förändringsarbete eller plats- och samhällsutveckling. Gestaltande kompetens och den tysta kunskap som gestaltande kompetens representerar har lyfts som en resurs kopplat till plats- och samhällsutveckling i linje med politikområdet Gestaltad livsmiljö.

- Det har uttryckts självkritik inom samverkan mot att resultatet av residenset inte har tagits hand om till den omfattning det skulle kunna göras. Det är uppenbart kopplat till en avsaknad av resurser som tid, formella uppdrag och ekonomiska resurser för en fortsättning (efter residensets genomförande). Men det har också blivit tydligt att det föreligger olika syn på initiativet och uppdraget hos de olika samverkande parterna, till exempel att det går att se på den egna tjänstemannarollen som i olika grad mottagande eller lärande kopplat till initiativet.
- Samverkande parter har olika bild av huruvida metoden "residens" har varit en bra metod för att möta politikområdet 'Gestaltad livsmiljö' eller ej.
Det har uttryckts missnöje över residensets utfall: att deltagarna i residenset inte har lyckats sammanväga många olika intressen i en sammanvägd helhet utan att de istället har arbetat med enskilda, disparata och ibland på ett aktivistiskt sätt tagit ställning i sakfrågor som snarare splittrar än väger samman olika intressen i linje med politikområdet. Att deltagarna "har gjort sin grej" har av vissa uppfattats som ett misslyckande, av andra som en absolut nödvändig aspekt att ta vara på in i det fortsatta arbetet. Här kan det ha handlat om en orimlig förväntan på resultatet – att deltagare som inte känner varandra sedan tidigare, på bara tio arbetsdagar skulle lyckas svara mot och sammanväga de motstridiga intressen som föreligger på platsen. Det har inte funnits ett i förväg formulerat krav på deltagarna att leverera ett sammanvägt resultat, och det har heller inte varit en rimlig förväntan att så ska kunna ske på bara tio dagar. I samma diskussion har det lyfts att Gestaltad livsmiljö är en förvaltningspolitisk fråga och ett uppdrag som åligger myndigheter (och samverkande parter) snarare än deltagare i ett residens. Här blir tydligt att synen på det egna uppdraget, som mottagande, lärande eller en medverkande part har varit olika hos samverkande parter. I diskussionen har det ställts frågan huruvida formen mer instrumentella "uppdrag" är att föredra framför den mer fria formen "residens" för att bättre möta politikområdets mål. Samtidigt har det konstaterats att ett snävare och förutbestämt (beställt) uppdrag formulerat i förväg kan begränsa utfallet. Diskussionen sätter också fingret på politikområdets möjliga inbyggda instrumentella konst- och kultursyn.

- Processen upplevdes av vissa samverkansparter som något diffus. Det dynamiska och agila arbetssättet var ett ovant arbetssätt för flera av de arrangerande parterna. Det uttrycktes att det "normala" sättet att driva projekt är att ha ett tydligt mål och en tydlig process redan från början. Att arbeta mer agilt utifrån vad som händer varefter, är något som skulle vara bra för flera processer då det inte är rimligt eller ens önskvärt att följa en helt utstakad väg. Det gör snarare att allt kan uppfattas på förhand vilket troligen hämmar intresset och lusten för att medverka i samråd eller samverkansprocesser. Den agila processen skapade nya kopplingar, samverkansmöjligheter och ökade kunskapen om platsens olika perspektiv. Den belyste också behovet av vidare och djupare kring natur-, kulturvärden och el-produktion, vilket sträckte sig utanför den ordinarie samverkansgruppen.
- Livsnerv Karmansbo har lett till bättre kunskap om alternativa processer som metod för bättre förståelse och medkänsla för olika intressen i en komplex process. Den vanligast förekommande samverkansmetoden är samråd där huvudmannen för den aktuella anläggningen/platsen presenterar ett förslag på en åtgärd och en beskrivning av de förväntade konsekvenserna av det för myndigheter, olika berörda och intresserade parter. Det tenderar att bli ganska kantigt och avgränsat med en förutsägbar process där olika intressen står mot varandra och företräds av olika intresseorganisationer. Att använda sig av andra mer okonventionella grepp såsom konst kräver dock noggranna förberedelser och ett helt genomtänkt och transparent upplägg vad gäller faktaförsörjningen och presentationen av bakgrundinformation om vad saken gäller och alla för och nackdelar med tänkbara scenarios. Det ställer inte bara höga krav på arrangören av ett sådant upplägg, det ställer också stora krav på de deltagande parterna. Både i att vara saklig och transparent i framställan av den egna saken och att vara öppen och mottaglig för att ta in och bearbeta nya vinklar och perspektiv som kommer upp och fram i processen. Utvecklingsarbete tar tid i anspråk, men ger också väldigt mycket resultat tillbaka. För ett fortsatt effektivt arbete i Karmansbo krävs avgränsningar, strukturer och förankring hos

respektive organisation. En reflektion som görs är att en agil process möjligen är mest lämpad – för att inte säga nödvändig – i ett initialt, utforskande, skede och för att möta komplexa frågor som platsutveckling. Därefter kan en process möjligen förenklas och effektiviseras i mer tydliga och avgränsade projekt.

- Initiativet Livsnerv Karmansbo som har växt fram på tjänstemannanivå och bedrivits inom respektive samverkansparts verksamhet, har synliggjort behovet av att som offentlig myndighet ha tillgång till fria medel (jämfört med ibland snäva, förutbestämda mål och öronmärkta medel) kan bidra till att i högre grad möjliggöra bred samverkan mellan myndigheter, näringsliv och civilsamhälle för att därigenom vara relevanta aktörer och bidra till en hållbar samhällsutveckling.

Resultat kopplade till platsutveckling

- Ett intresse för platsen Karmansbo och Västmanland och en önskan om att fortsätta arbeta lokalt har väckts hos deltagarna och samverkande parter, vilket potentiellt kan leda till framtida lokal och regional utveckling.
- Det har framförts kritik både från deltagare och samverkansparter att de motstridiga intressen kopplade till natur- och kulturmiljövärden som föreligger i Karmansbo bruksmiljö inte har kunnat mötas i den omfattning som varit önskvärd, att initiativet i sitt genomförande inte har vågat vidröra dessa konflikter. Synpunkter framfördes som: "Ingen har på riktigt lyft frågan om vad som händer om dämnet här rivs eller hur en eventuell faunapassage kan se ut i Hedströmmen" Kanske kan det kopplas till olika syn på respektive myndighetsuppdrag, och svårigheter att förena uppdraget att vara tillsynsmyndighet och att samtidigt vara proaktiv och driva utvecklingsarbete i samma frågor. Men initiativet har varit ett försök att driva utvecklingsarbete lokalt, motstridiga intressen till trots, vilket kan ses som ett gott resultat i sig och i jämförelse med riket i stort där samma konflikter lever på en plats. Initiativet visar att gestaltande kompetens och konstnärliga metoder kan bidra med kunskap till förändringsarbete som plats- och

samhällsutveckling och komplettera mer traditionella sätt att beskriva och förklara nulägen, processer och önskat resultat. Synpunkter framfördes som att: "Det deltagarna i detta fall gjorde, och som sällan händer i traditionella samrådsprocesser, var att sätta fingret på, och uttrycka det besvärliga och obekväma i processen; bevarande och utveckling av en plats på bekostnad av en utarmad fauna i vattendraget eller omvänt. Deltagarna har velat problematisera och tala om 'elefanten i rummet' vilket har varit utmanande men också värdefullt för samverkande parter." Initiativet har varit ett försök att med hjälp av gestaltningsmässiga och konstnärliga metoder driva lokalt utvecklingsarbete för att kunna mötas i gemensamma problemformuleringar, motstridiga intressen och uppdrag samt målkonflikter till trots.

Också **sekundära resultat** av initiativet har identifierats såsom:

- För samverkande parter har olika verksamhetsmål uppnåtts. Däribland har arbetstillfällen för yrkesverksamma konstnärer inom olika konstformer stärkts och det lokala kulturlivet har syresatts med nya influenser.
- Region Västmanlands externa kommunikationsarbete har utvecklats. Extern kommunikation gällande initiativet visade sig vara utmanande, särskilt kopplat till att initiativet präglades av så bred samverkan där regionen ansvarade för att hålla i den övergripande och sammanhållande kommunikationen.
- Organisatoriska och kunskapsmässiga glapp kopplat till samhällsutveckling i Västmanland har i del blivit synliga, detta främst kopplat till länsstyrelsens och regionens olika uppdrag och verksamheter.

Hur kan resultaten användas vidare?

Nedan listas några exempel på hur resultaten kan användas vidare:

Platsutveckling med vattenperspektiv

Hedströmmens roll som både energikälla och ekosystem har lyfts fram som central för Karmansbos identitet. Initiativet kan inspirera till vidare utveckling av detta och andra områden, till exempel genom friluftsleder och pedagogiska inslag som synliggör vattenmiljöns historia och framtid.

Modell för samverkan

Livsnerv Karmansbo kan fungera som modell för andra platser som står inför liknande utmaningar. Genom att integrera gestaltande kompetens i arbetet med vattenrelaterade frågor kan nya lösningar växa fram som kan stärka både miljö och samhälle.

Nya initiativ

Ett fördjupat arbete och uppdrag kommer att kopplas till kommunens av Länsstyrelsen beviljade LONA-ansökan som handlar om att utarbeta ny vandringsled i naturreservatet söder om bruksmiljön, eventuella stopp längs vandringsleden samt ett grillhus vid Karmansbo bruksmiljö. Två av residensets deltagare i duon *Allemansmöbler* har i december 2024 fått i uppdrag att gestalta och uppföra detta under sommaren 2025 i samarbete med Hembygdsföreningen. Inom ramen för detta initiativ samarbetar Skinnskattebergs kommun, Resurscentrum konst Västmanland, Ekomuseum Bergslagen och Hembygdsföreningen Karmansbo bruksmiljö.

En av residensets deltagare, Stella D'Ailly som sedan 2023 driver verksamheten Mossutställningar i Tomasbo vilket ligger ett stenkast från Karmansbo, har beviljats medel från Resurscentrum konst Västmanland för att under våren 2025 genomföra ett nytt residens i Tomasbo med samtliga deltagare från 2024. Då ska deltagarna få möjlighet att utveckla vidare sina arbeten som började ta form och växte fram under residenset i Karmansbo 2024.

Slutord

Initiativet har visat hur tvärdisciplinära samarbeten, gestaltande kompetens och konstnärliga metoder kan hantera komplexa frågor där naturvård, kulturarv och samhällsutveckling möts. Initiativet har prövat en tillämpning av politikområdet Gestaltad livsmiljö vilket inneburit bred samverkan och att lyfta gestaltande kompetens som en nödvändig resurs kopplad till samhällsutveckling. Genom att använda resultatet som grund kan Karmansbo fortsätta att utvecklas till ett hållbart och inspirerande exempel på hur kulturarvet och annan miljö kan göras tillgänglig, levande och relevant i en samtid. Framtida komplexa samhällsutmaningar kommer att ställa nya krav på bred samverkan och oprövade innovativa samarbetsmetoder. Erfarenheterna från Livsnerv Karmansbo kan förhoppningsvis bidra till framtida utvecklingsarbete både lokalt och regionalt.